

CÜMLEDE ANLAM VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

1. Öneri (Teklif) Cümleleri

Bir sorunu çözmek veya daha iyiye ulaşmak için görüş ve düşüncelerin öne sürüldüğü cümlelerdir.

- Daldaki elmayı almak için merdiven kullanmalısın.
- Bu işe sabırlı yaklaşmanız daha doğru olacak.

2. Varsayım Cümleleri

Gerçekleşmemiş bir olayın gerçekleşmiş gibi ya da gerçekleşmiş bir olayın hiç gerçekleşmemiş gibi kabul edildiği cümlelerdir. Genellikle "tutalım ki, diyelim ki, farz edelim, düşün ki" gibi ifadelerle yer verilir.

- Diyelim ki bu uçağa yetişemedin, İzmir'e nasıl döneceksin?
- Bir an için Muğla Fen'i kazandığını düşün, yatılı okur musun?

3. Eleştiri Cümleleri

Bir yapıtın, bir insanın veya bir durumun doğru ya da yanlış yönlerini belirten cümlelerdir. Olumlu veya olumsuz olabilir.

Olumlu Eleştiri Örnekleri:

- Konuları açık ve anlaşılır bir dille ele almış.

Olumsuz Eleştiri Örnekleri:

- Bu firmanın ürünleri eskisi kadar kaliteli değil.

4. Öz Eleştiri Cümleleri

Bir kişinin kendi davranışları üzerinde yürüttüğü yargıları içeren cümlelerdir.

- Zamanı iyi kullanmadığım için sınavda başarısız oldum.
- Düşünmeden konuşarak arkadaşımın kalbini kırdım.

5. Davranış Cümleleri

Birine veya bir şeye karşı sergilenen hâl, hareket, muamele, tavır ve tutumları anlatan cümlelerdir.

- Yıllardır görmediği dayısına doyasıya sarıldı.
- Ev sahibi bizi çok sıcak karşıladı.

6. Ön Yargı (Peşin Hüküm) Cümleleri

Bir kişi veya bir durumla ilgili önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargıları belirten cümlelerdir.

- Bu iş kesinlikle başaramayacak. (Olumsuz ön yargı)
- Bu kitap bu yılın en çok okunan kitabı olacak. (Olumlu ön yargı)

7. Uyarı Cümleleri

Kişi ya da kişileri yanlış davranışlardan uzak tutmak için bir konu, sorun ya da olumsuz bir durum ile ilgili ikaz ve hatırlatmaları içeren cümlelerdir.

- Kışın zincir takmadan yola çıkmayın.
- Dilini tutmayı öğrenemezsen etrafında kimsecikler kalmaz.

8. Görüş Cümleleri

Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargıyı belirten cümlelerdir.

- Resim sanatı insanı dinlendirir.
- Hepimiz hatalarımızdan ders çıkarmalıyız.

9. Yakınma (Şikayet) Cümleleri

Bir durumdan duyulan rahatsızlığı ifade eden cümlelerdir. (Bu rahatsızlık başkalarına anlatılır).

- Nerede nasıl davranacağını bir öğrenebilse.
- İnsanlar hâlâ uğradıkları haksızlıklara ses çıkarmıyor.

10. Hayıflanma Cümleleri

Bir kişinin, herhangi bir olaydan veya yapmadığı bir işten dolayı duyduğu üzüntüyü anlatan cümlelerdir.

- Öğretmenin anlattıklarını keşke defterime yazsaydım.
- Gençlikte bir güzel gezip eğlenmek varmış.

11. Pişmanlık Cümleleri

Yapılan bir hata veya yanlış sonucunda duyulan üzüntüyü belirten cümlelerdir. (Fark: Yapılan bir işten duyulan üzüntü söz konusudur.)

- Keşke ona bu sözleri söylemeseydim.
- Bu arabayı almamız bir hataydı.

12. Sitem Cümleleri

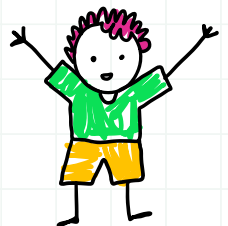
Bir kimsenin yaptığı bir hareketten dolayı duyulan üzüntünün, kızıncılığın kişinin kendisine dile getirildiği cümlelerdir.

- Davete bir beni çağırmamışsın.
- İnsan, arkadaşını bir kere de olsa arayıp sorar.

13. Küçümseme Cümleleri

Bir kişiye veya bir olaya değer vermeme, onu küçük görme, önemsememe, hafife alma anlamı taşıyan cümlelerdir.

- O da güya okuyacak da adam olacak.
- Sen kim, sanatçı olmak kim!

14. Azımsama Cümleleri

Bir şeyin miktarca az olduğunu, yetersiz görüldüğünü ifade eden cümlelerdir.

- Kocaman tatilde bir tanecik mi kitap okudun?
- Bu kadarcık ücretle çalışamam.

15. Şaşırma Cümleleri

Beklenmeyen bir durum karşısında ne yapacağını, nasıl davranacağını bilememe, hayrete düşme anlamı taşıyan cümlelerdir.

- Böyle ansızın gideceğini hiç düşünmemiştim.
- Sınav sonucunu çok yüksek beklerken düşük gelmesin mi!

16. Beklenti Cümleleri

Gerçekleşmesi beklenen davranış ve işleri bildiren cümlelerdir. (Bazen gerçekleşir bazen gerçekleşmez).

- Sınavdan yüksek not almayı umuyorum.
- Bizi bu sefer daha sıcak karşılayacağını düşünmüştük.

17. Özlem (Hasret) Cümleleri

Geçmişte yaşanan günlerin tekrar yaşanma isteğini ya da bir yeri veya kişiyi görme isteğini dile getiren cümlelerdir.

- Yıllardır görmediğim köyüm burnumda tütüyor.
- Eskiden bayramlar bir başka kutlanırdı.

18. Tasarı (Plan) Cümleleri

Gelecekte yapılması planlanan işlerin belirtildiği cümlelerdir.

- Önümüzdeki ay tatile çıkmayı düşünüyorum.
- Bu işin altından başarıyla kalkmayı amaçlıyoruz.

19. Tahmin Cümleleri

Akla, sezgilere, gözlemlere veya birtakım verilere dayanarak, olacak bir şeyi önceden kestirebilme sonucunda ortaya çıkan cümlelerdir. (Tecrübelerden hareketle "emin oluş" havası vardır).

- Annem meraklanıyordu şimdi.
- Şu anda öğretmen derse başlamıştır.

20. Olasılık (İhtimal) Cümleleri

Gerçekleşmesi kesin olmayan bir olayın veya bir durumun ortaya çıkmasının beklenilmesi, umut edilmesi ile ilgili cümlelerdir. ("İkilem" söz konusudur, yani "Öyle de olabilir, böyle de olabilir" anlamı hâkimdir.)

- Tatilde Karabük'e gidebiliriz.
- Biraz sonra yağmur yağabilir.

21. Beğeni Cümleleri

Bir varlığa veya bir olayın sonucuna yönelik beğenme, takdir etme, övme veya onaylama işini bildiren cümlelerdir.

- Her türlü rezaletin yaşandığı bu çevrede dürüst ve tertemiz bir insan olarak yetişti.
- Araba dediğin böyle rahat ve geniş olmalı.

22. Onay (Bir Düşünceye Katılma) Cümleleri

Yapılan bir işin ya da davranışın yerinde ve doğru olduğunun kabul edildiği cümlelerdir.

- Öğretmenine saygı göstererek yerinde bir davranış sergiledi.
- Aferin sana, son saniyede topu potaya atman doğru bir hareketti.

23. Endişe (Kaygı) Cümleleri

Olumsuz bir durumun gerçekleşme olasılığından dolayı duyulan kaygıyı anlatan cümlelerdir.

- Acaba yolda başlarına bir şey mi geldi?
- Bu kadar bekledik ama ya gelmezse....

24. Gözlem Cümleleri

Bir varlığın, durumun veya olayın niteliklerini gözleme dayalı olarak anlatan cümlelerdir.

- Yazarın çalışma masası darmadağındı.
- Çocuk bizimle konuşurken sürekli sallanıyordu.

25. Kesinlik Bildiren Cümleler

Şüphe ve olasılık barındırmayan, anlamında kesinlik olan cümlelerdir. Genelde nesnel anlatımlı cümlelerdir.

- Bu yörenin dereleri kışın donar.
- Ders bitmiştir, herkes dışarı çıksın.

26. Eşitlik Bildiren Cümleler

İki veya daha çok şeyin eşit olması durumunu ifade eden cümlelerdir.

- Kazandığımız paraları yarı yarıya paylaştık.
- Boyca birbirleriyle aynılar.

27. Üslup Cümleleri

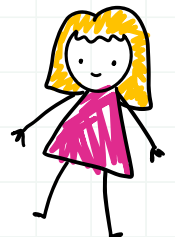
Sanatçının anlatım şekli, nasıl anlattığı, anlatımın dili kullanma biçimi üslûbu oluşturur.

- Yazar, olayları anlatırken sade ve akıcı bir dil kullanmış.
- Şairin dizelerinde yoğun bir anlatım göze çarpıyor.

28. İçerik Cümleleri

İçerik cümlesi, bir yazı, şiir, hikâye ya da herhangi bir metnin konusunu, iletisini, olaylarını ya da ne anlattığını belirtir. Yani "Ne anlatılıyor?" sorusuna cevap verir.

- Romanda savaş yıllarının yoksullu ele alınmış.
- Şiirde doğaya duyulan özlem dile getirilmiş.

29. Kanıksama Cümleleri

Kanıksama, bir olayın, durumun ya da davranışın çok sık tekrarlanması sebebiyle artık kişiyi etkilememesi, şaşırtmaması ve bu duruma alışılması (duyarsızlaşma) anlamına gelir.

- Onun mazeretleri artık kimseyi şaşırtmıyor.
- Onun hatalarını artık kimse yadırgamıyor.

30. Aşamalı Durum Bildiren Cümleler

Bir olayın, durumun ya da gelişmenin zaman içinde, kademeli olarak değiştiğini ifade eden cümlelerdir. *Gitgide, günden güne, yıldan yıla, günbegün* gibi ifadelerle yapılır.

- Hava, akşam olmaya başladıkça *giderek* soğuyordu.
- Projedeki aksaklıklar, alınan önlemlerle *gitgide* azalıyor.

31. Doğrudan Anlatım

Başkalarına ait sözleri söylendiği gibi aktarmaktır.

- Ali, "Bu kitabı iki kez okudum." dedi.
- Annem, "Akşam çok geç kalma!" diye seslendi.

32. Dolaylı Anlatım

Başkalarına ait sözleri değiştirerek, sadece içerik olarak aktarmaktır.

- Ali, bu kitabı iki kez okuduğunu söyledi.
- Annem, akşam eve erken gelmem gerektiğini söyledi.

Anlatıcı Türleri

1. Birinci Kişi Ağzıyla Anlatım

Anlatıcı, olayı yaşayan kişidir. "Ben, biz" sözlerini kullanır.

"Kapıya doğru yürüdüm. Kapıyı yavaşça açtım. İçeri girdim. Evin çok düzenli olduğunu gördüm."

2. Üçüncü Kişi Ağzıyla Anlatım

Anlatıcı, olayı dışarıdan gözlemleyen kişidir. "O, onlar" sözlerini kullanır.

(Gözlemci veya ilahi bakış açılarındaki örnekler bu türe girer.)

Anlatım Özellikleri (Yazının Niteliği)

- ✓ **Doğallık:** Anlatımın yapmacıksız, günlük yaşantıda olduğu gibi, sanat yapmadan, süs ve özentiden uzak yapılmasıdır.
- ✓ **Duruluk:** Anlatımda anlaşılması zor ifadelerden kaçınılmasıdır.
- ✓ **Sürükleyicilik:** Okuyucunun ilgisini canlı tutmak, okuyucuyu esere bağlamaktır.
- ✓ **Akıcılık:** Yazının kolay okunabilmesi ve rahatsız eden kelimelerin kullanılmamasını ifade eder.
- ✓ **Yoğunluk:** Birçok anlamı bir arada vermektir. Anlam içinde anlam bulunacak şekilde bir anlatımı tercih etmektir.
- ✓ **Tutarlılık:** Anlatımda birbiriyle çelişen düşünceler ileri sürmeme, sık sık düşünce değiştirmemektir.
- ✓ **Açıklık:** Anlatımdan okuyucunun çıkardığı anlam ile yazarın vermek istediği mesajın aynı olmasıdır.
- ✓ **Özgünlük:** Anlatımda başkasına benzememe, kendine has olmaktır.
- ✓ **Özlülük:** Anlatımda az sözle çok anlam ifade edebilmektir.
- ✓ **Kalıcılık:** Geçmiş dönemde ortaya konan bir yapıtın gelecekte de ilgi görmesi, geçerliliğini koruması, yıllar sonrasına kalmasıdır.
- ✓ **Ulusalık (Yerellik):** Sadece bir ulusun kültürel özelliklerini taşımaktır.
- ✓ **Evrensellik:** Bir sanat yapıtının dünyadaki tüm insanlara hitap eden bir özellik taşımasıdır.
- ✓ **İçtenlik:** Anlatımın yürekten, candan, samimi olmasıdır.

Bu ders notunu www.omurgultin.com sitesinden de indirebilirsiniz.

www.omurgultin.com

- Gerçek eğitim kendinden en iyiyi vermedir -